

Конспект з квантової механіки

Андрій Жугаєвич (azh@lanl.gov)

14 лютого 2012 р.

I	Принципи квантової механіки	4
1	Математичний апарат квантової механіки	4
2	Фізичні принципи квантової механіки	5
II	Одночастинкове рівняння Шредингера	8
3	Одночастинкове рівняння Шредингера	8
3.1	Координатне представлення	8
3.2	Стационарне рівняння Шредингера	8
3.3	Імпульсне представлення	10
3.4	Гаусів пакет	10
4	Точні розв'язки рівняння Шредингера у просторі довільної розмірності	10
4.1	Вільна частинка	10
4.2	Потенціальний ящик	11
4.3	Сферично симетричний потенціал	11
4.4	Гармонічний осцилятор	12
5	Одновимірне рівняння Шредингера: спектр	13
5.1	Прямокутна яма	13
5.2	Дельта-яма	14
5.3	Взаємодія двох потенціальних ям	15
5.4	Кусково-інтегровні потенціали	15
6	Одновимірне рівняння Шредингера: проходження бар'єру	16
6.1	Загальна теорія	16
6.2	Прямокутний бар'єр	17
6.3	Резонансне тунелювання і квазістационарні рівні	18
7	Частинка в центральному полі: спектр	18
7.1	Оператор моменту імпульсу	18
7.2	Сферична яма	19
7.3	Кулонівський потенціал	19
8	Частинка в центральному полі: задача розсіювання	20
8.1	Загальні поняття	20
8.2	Розсіювання на сфері	21
9	Частинка в періодичному потенціалі	21
9.1	Загальна теорія	21
9.2	Модель Кроніга-Пені	23
10	Спін	24
III	Наближені методи	26
11	Квазікласичне наближення	26
12	Варіаційний метод	27
13	Стационарна теорія збурень	28
14	Нестационарна теорія збурень	29
14.1	Обмежені в часі збурення	30
14.2	Збурення з обмеженою зміною в часі	30
14.3	Періодичне збурення. Нерезонансний випадок	31
14.4	Періодичне збурення. Випадок резонансу	32
14.5	Переходи в неперервному спектрі	32

IV Багаточастинкові системи	33
15 Багаточастинкові системи: загальна теорія	33
16 Система електронів	34
16.1 Детермінант Слейтера	34
16.2 Вторинне квантування: ортонормований базис	35
16.3 Вторинне квантування: неортогональний базис	37
16.4 Спін-орбіталі	37
16.5 Метод Хартрі–Фока	39
16.6 Метод Хартрі–Фока у випадку незалежного від спіну гамільтоніану	40
16.7 Метод Хартрі–Фока для спарованих електронів	41
V Чисельні методи	43
17 Чисельні методи: загальна теорія	43
18 Метод лінійної комбінації базисних функцій	43
18.1 Базис гаусових орбіталей	44
18.2 Метод лінійної комбінації атомних орбіталей в методі Хартрі–Фока	45
18.3 Наближення нульового диференційного перекриття	46
VI Фізичні моделі	48
19 Взаємодія квантових систем з електромагнітним полем	48
19.1 Рівняння Паулі	48
19.2 Випромінювання і поглинання електромагнітних хвиль	48
20 Двоатомна молекула	49
21 Дворівнева система	50
21.1 Осциляції Рабі	50
21.2 Формула Ландау–Зенера	52
Література	54
Література	54

Задачі до курсу квантової механіки

Андрій Жугаєвич (zhugayevych@univ.kiev.ua)

9 березня 2011 р.

1	Математичний апарат квантової механіки	1
3	Задачі загального характеру	1
4	Рух вільної частинки	2
5	Одновимірне рівняння Шредингера: спектр	2
6	Одновимірне рівняння Шредингера: проходження бар'єру	3
7	Тривимірне рівняння Шредингера: спектр	4
8	Частинка в центральному полі: задача розсіювання	5
9	Частинка в періодичному потенціалі	5
12	Квазікласичне наближення	5
13	Варіаційний метод	6
14	Стаціонарна теорія збурень	6
15	Нестационарна теорія збурень	7
20	Метод лінійної комбінації базисних функцій	7
22	Взаємодія квантових систем з електромагнітним полем	7
24	Двоатомна молекула	7
	Розв'язки	8

§1. Математичний апарат квантової механіки

1. (3) Знайти оператори, спряжені до операторів x , $\frac{d}{dx}$, $x \frac{d}{dx}$, $\frac{d^n}{dx^n}$, $\exp(a \frac{d}{dx})$.
2. (5) Знайти комутатори: а) $[r_i, p_j]$, $[p_i, p_j]$; б) $[L_i, L_j]$, $[r_i, L_j]$, $[p_i, L_j]$, $[L^2, \mathbf{L}]$, $[p^2, \mathbf{L}]$; в) $[U(\mathbf{r}), \mathbf{p}]$, $[U(r), \mathbf{L}]$.
3. (5) Знайти власні значення і власні функції операторів імпульсу і кінетичної енергії.
4. (10) Показати, що оператор трансляції має вигляд $\exp(a \frac{d}{dx})$. Довести його унітарність. Знайти власні значення і власні функції. Узагальнити на багатовимірний випадок.
5. (5) Нехай (E, ψ) – власний елемент оператора H , який залежить від параметра λ . Показати, що $\partial E / \partial \lambda = \langle \psi | \partial H / \partial \lambda | \psi \rangle$.

§3. Задачі загального характеру

1. (10) Довести, що для гамільтоніану $H = \frac{p^2}{2m} + U(\mathbf{x})$ виконується співвідношення $\langle n | \mathbf{p} | n' \rangle = i m \omega_{nn'} \langle n | \mathbf{x} | n' \rangle$.
2. (10) Показати, що сила з якою частинка діє на вертикальну стінку, розташовану в деякій точці, дорівнює $|\psi|^2 \delta U$, де δU – стрибок потенціалу в цій точці. Показати також, що у випадку нескінченно високої стінки цей вираз зведеться до $\frac{\hbar^2}{2m} \psi'^2$.
3. (3) Показати, що потік імовірності для частинки в стані з хвильовою функцією $A\psi_1 + B\bar{\psi}_1$ є сумою двох протилежних потоків.
4. (3) Показати, що в одновимірному випадку потік імовірності для частинки в стаціонарному стані не залежить від координати.
5. (5) Оцінити характерні енергії електрона в атомі за розміром останнього.
6. (20) Для двох заданих станів ψ_i і ψ_f знайти незалежний від часу гамільтоніан, який переводить один стан у другий за найшвидший час, за умови, що різниця між найбільшим і найменшим власними значеннями гамільтоніану дорівнює $\hbar\omega$.